

15

toimenpidettä
omistajan-
vaihdosten
vauhdittamiseksi

 Yrittäjät
Yrittäjyyden puolesta.

SISÄLLYS

Onnistuneet omistajanvaihdokset luovat kasvua	3
Mikä on omistajanvaihdos?	5
Omistajanvaihdokset vaikuttavat työllisyyteen, verotuloihin ja vetovoimaan	7
Omistajanvaihdosten arvioidut volyymit	8
Omistajanvaihdosten aluetyö vielä puutteellista	9
Mitä tehdä, jotta omistajanvaihdoksia tehtäisiin enemmän?	11
Verotus kannustamaan omistajanvaihdoksia	11
Yritystoimintaa jatkaville työntekijöille verohelpotuksia	11
Perintö- ja lahjavero sukupolvenvaihdoksia kannustavaksi	12
Verohallinnon prosessit tukemaan omistajanvaihdoksia	13
Omistajanvaihdosten määrä pitää selvittää	13
Henkilöstörahasot apuun omistajanvaihdoksissa	13
Sijoitusrahasto tukemaan pienten yritysten omistajanvaihdoksia	14
Yrityskauppa reitiksi yrittäjyyteen	17
Yrittäjyyttä suunnitteleville kerrottava vaihtoehtona yrityksen ostamisesta	20
Nuoret kiinnostuneita yrittäjyydestä yrityksen jatkaminen vaihtoehdoksi	22
Opintovelkaiselle helpotusta yrityskauppaan	24
Omistajanvaihdostoiminnan oltava osa elinkeinopolitiikkaa kunnissa ja alueilla	25

Onnistuneet omistajanvaihdokset luovat kasvua

Yritysten onnistuneilla omistajanvaihdoksilla saadaan aikaan paljon: Alueellinen vireys ja vetovoima säilyvät ja kehittyvät. Työpaikat varmistuvat ja syntyy uusia. Verotulot kertyvät. Uudet yrittäjät saavat lentävän lähdön toiminnalleen. Yritysten tuotteiden ja palveluiden tarjonta jatkuu ja kehittyy. Myös yritykset kehittyvät ja kasvavat. Osaaminen ei katoa. Omaisuus karttuu, ja yrityksistään luopuneet yrittäjät saavat hyvä mielen. Kukaan ei häviä ja monet voittavat.

Lista on pitkä, ja se kuulostaa liian hyvältä ollakseen totta, mutta totta tuo kaikki on. Samalla omistajanvaihdosten merkitys on suomalaisessa elinkeinopolitiikassa liian tarkasti varjeltu salaisuus. Tähän pitää tulla muutos. Omistajanvaihdosten merkitys pitää nostaa nyt elinkeinopolitiikan kärkiteemaksi. Marinin hallituksen yrittäjyysstrategia tunnistaakin teeman, mutta konkreettisia toimia tarvitaan.

Ennen kaikkea puhutaan valtavan suurista määristä yrityksiä ja työpaikkoja: omistajanvaihdos on lopulta edessä jokaisessa yrityksessä, tapahtuu se myyntinä ulkopuoliselle tai perhepiirissä sukupolvenvaihdoksena tai sitten yrityksen toiminnan lopettamisena.

Lyhyt historia, tärkeä tulevaisuudessa

Omistajanvaihdosten edistäminen aloitettiin jäsenyteen oikeastaan vasta 1990-luvun lopulla. Työtä tehtiin aluksi erittäin repaleisesti. Yksi merkkipaalu on, kun yrittäjiä alettiin herätellä asiassa elinkeinoministeri Mauri Pekkarisen lähettämällä kannustuskirjeillä kaikille yrittäjille, jotka täyttivät 55 vuotta vuosina 2010 ja 2011. Pari kirjettä, mutta merkityksellinen signaali.

Sittemmin eri tahot ovat tehneet tutkimusta omistajanvaihdoksista. Tutkimusten ansiosta tilannekuva on selkeä. Yrittäjiä on neuvottu ja tilaisuuksia on järjestetty.

Enää omistajanvaihdosta ei nähdä yksinomaan yrityksen sukupolvenvaihdoksena. Omistajanvaihdosten myönteiset mahdollisuudet tunnistetaan, ja tiedetään, että on olemassa muitakin keinoja kannustaa yrityskauppoihin kuin verotuksen kehittäminen.

Oleellista on kuitenkin se, että yrityskauppamarkkinoilla myyjät, luopujat, ostajat ja jatkajat ymmärtävät yrityskaupan hyödyt aikaisempaa paremmin. Keskeisillä toimijoilla ja päättäjillä pitää olla yhteinen käsitys omistajanvaihdosten merkityksestä ja tarvittavista toimenpiteistä.

Vuonna 2013 Suomen Yrittäjät käynnisti valtakunnallisen omistajanvaihdoshankkeen, jonka päärahoittaja oli Yksityisyrittäjien säätiö. Hankkeella luotiin palvelupolut omistajanvaihdoksille ja selkeytettiin eri toimijoiden rooleja. Yrittäjiä havahdutettiin toimimaan ja lisättiin ymmärrystä siitä, että yritysmarkkinat ovat olemassa myös mikro- ja pienyrityksille. Yrittäjyydestä kiinnostuneiden ja yritysten aloittajien tietoisuuteen alettiin tuoda sitä, että yritystoiminnan voi aloittaa myös ostamalla yrityksen uuden perustamisen sijaan. Avaintoimijoina käytännön tasolla ovat olleet Suomen Yrittäjien aluejärjestöt.

Työ jatkui **Omistajanvaihdosfoorumin** perustamisella vuonna 2017. Yrittäjäjärjestön koordinoimassa hankkeessa ovat mukana kaikki keskeiset elinkeinoelämän järjestöt sekä finanssialan ja valtionhallinnon toimijat.

Yrityskaupat yhtä arkisiksi kuin autokauppa

Tuskin kukaan kiistää, etteikö ponnisteluja mikro- ja pienyritysten omistajanvaihdosten edistämiseksi tarvittaisi. Yrittäjiä tulee muistuttaa, että yrityskauppa käy, jos yrittäjä ja yritys ovat valmistautuneet siihen ja ottavat myös tarvittavat askeleet kaupan edistämiseksi.

Omistajanvaihdosten edistämistä tulee jatkaa niin pitkään, kunnes yrityskaupoista tulee yhtä arkipäiväisiä kuin esimerkiksi auto- ja asuntokaupoista. Omistajanvaihdostyön jatkuvuuden turvaamiseksi toimintaa pitää voida suunnitella ja toteuttaa pidemmällä tähtäyksellä.

Finnveran mukaan omistajanvaihdosten läpikäyneistä yrityksistä noin 30 prosenttia muuttuu kasvuyrityksiksi. Omistajanvaihdosten edistäminen on siten erittäin vaikuttavaa ja tehokasta elinkeino- ja yrityspolitiikkaa. Tässä ohjelmassa ehdotetaan 15 keinoa, joilla onnistuneita omistajanvaihdoksia voidaan edistää.

Mikä on omistajanvaihdos?

Tarkkana termien kanssa

Omistajanvaihdoksia ovat yrityskaupat perhepiirin ulkopuolelle, sukupolvenvaihdokset perhepiirin sisällä ja muut yritysten omistusjärjestelyt. Valitettavan usein termien käytössä huojuetaan. Tyypillinen virhe on, että puhutaan sukupolvenvaihdoksista yleisterminä, kun tarkoitetaan laajempaa ilmiötä omistajanvaihdoksia. Sukupolvenvaihdostermin käyttö saattaa rajata etsimään jatkajia pelkästään perhepiiristä. Vastaavasti yritystoiminnan aloittaville ei välttämättä tule mieleen, että yritystoiminnan voi aloittaa myös ostamalla yrityksen.

Paljon on tehtävää vielä siinä, että tietoisuus yritysten markkinoista laajenee. Tätä edesauttaa se, että asioista puhutaan oikeilla termeillä. Esimerkiksi verottajan tarjoamien huojennusten kannalta on suuri merkitys sillä, tehdäänkö kauppoja sukulaisten kesken vai ei.

Omistajanvaihdosten parissa toimivien tulee kiinnittää huomiota termien käyttöön omassa viestinnässään. Muistetaan tämä: kaikki omenat ovat hedelmiä, mutta kaikki hedelmät eivät ole omenia.

Valtaosa omistajanvaihdoksista perheen ulkopuolisia

Omistajanvaihdoksia ovat siis:

- yrityksen tai sen osan myynti perheen ulkopuolelle
- sukupolvenvaihdos
- yrityksen omistussuhteiden muutokset
- yrityksen lopettamien

Kun yrityksen lopettaminen on omistajanvaihdoksen erikoistapaus, voidaan sanoa, että omistajanvaihdos koskettaa kaikkia yrittäjiä ennemmin tai myöhemmin.

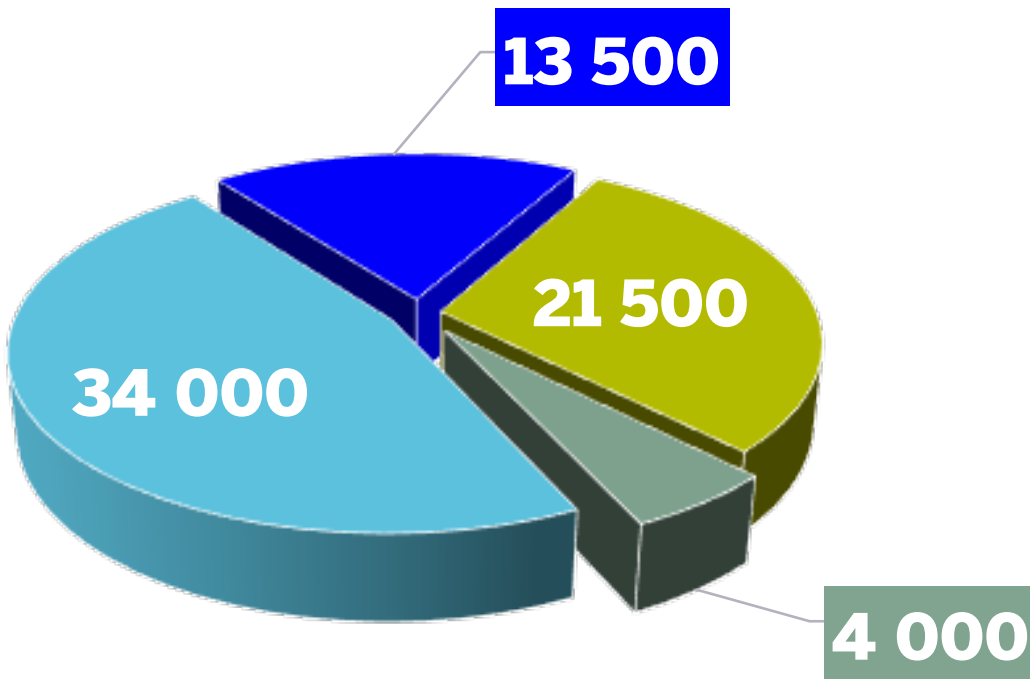
Yrityksen myynnillä tarkoitetaan sitä, että yrityksen omistajaksi tulee perheen ulkopuolinen ostaja, yritystoiminnan yrityskaupalla aloittava tai toiminnassa jo oleva yritys.

Sukupolvenvaihdos tarkoittaa sitä, että yrityksen omistusta muutetaan perhepiirissä sukulaisten kesken.

Yrityksen omistussuhteiden muutoksilla tarkoitetaan sitä, että omistajat järjestelivät yritysten omistustaan yhden tai useamman omistajan luopuessa yrityksen omistamisesta. Omistajanvaihdoksia voidaan tehdä myös niin, että yrityksessä työskentelevät henkilöt siirtyvät yrityskaupalla yrityksen omistajiksi.

Seuraavassa kuvassa on osoitettu omistajanvaihdosodotusten jakautuminen omistajanvaihdoslajeittain. Kun piirakasta poistetaan lopettavien yritysten osuus, käy ilmi, että yrittäjien omistajanvaihdosodotuksista noin kolmannes on sukupolvenvaihdoksia ja kaksi kolmannesta yrityskauppoja perheen ulkopuolelle.

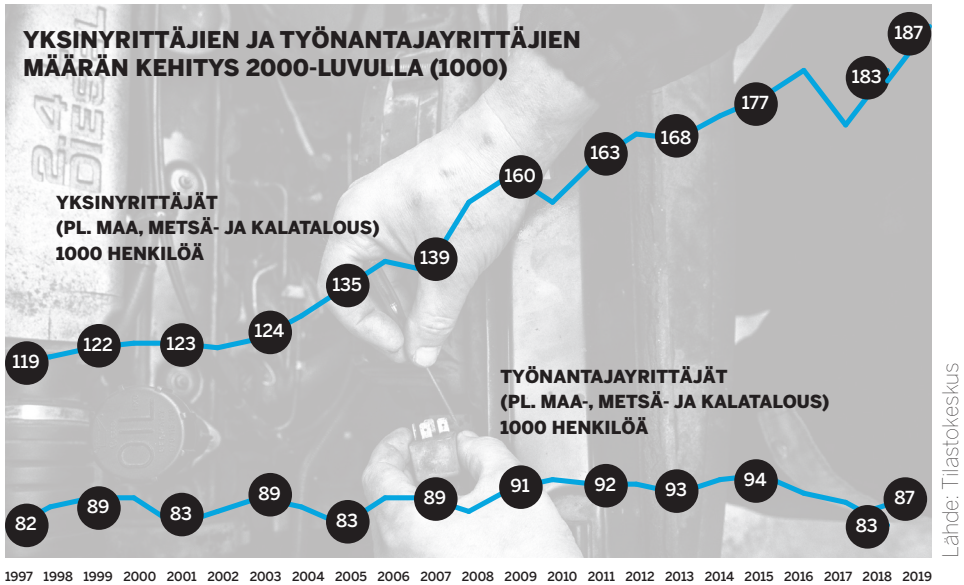
Yrittäjäin (55+) omistajanvaihdosodotusten jakautuma

- Yrityksen myynti perheen ulkopuolelle
- Sukupolvenvaihdos
- Yrityksen lopettaminen
- Muu ratkaisu

Lähde: Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2018

Omistajanvaihdokset vaikuttavat työllisyyteen, verotuloihin ja vetovoimaan

Yrityskanta Suomessa on hyvin pienyritysvaltainen: Suomessa oli vuonna 2019 eli ennen koronakriisiä yhteensä runsaat 290 000 (pl. alkutuotanto) yritystä. Yksinyrittäjien yrityksiä näistä on noin 180 000. Alle kymmenen työntekijää työllistäviä mikroyrityksiä on 93 prosenttia yrityksistä.

Suomessa on tällä hetkellä noin 75 000 yrittäjää, jotka ovat täyttäneet 55 vuotta. Omistajanvaihdosbarometri 2018 selvitti omistajanvaihdosten tulevaisuutta. Jos yrittäjien toiveet toteutuvat, seuraavan kymmenen vuoden aikana näiden yrittäjien yrityksistä 34 000 on tulossa myyntiin, sukupolvenvaihdos tapahtuisi 13 500 yrityksessä ja 21 500 yritystä lopettaisi toimintansa. Näistä yrityksistä saa elantonsa noin 200 000 henkilöä.

Suomessa on noin 87 000 työnantajayritystä. Näistä noin 15 000 yrityksen arvioidaan olevan omistajanvaihdostilanteessa juuri nyt. Näissä yrityksissä työskentelee noin 80 000 työntekijää. Omistajanvaihdoksilla on siis suuret työllisyysvaikutukset.

Vaikutuksia on siten myös alueelliseen vireyteen ja kuntien verotuloihin. Myös yrittäjien henkilökohtaiseen varallisuuteen omistajanvaihdokset vaikuttavat.

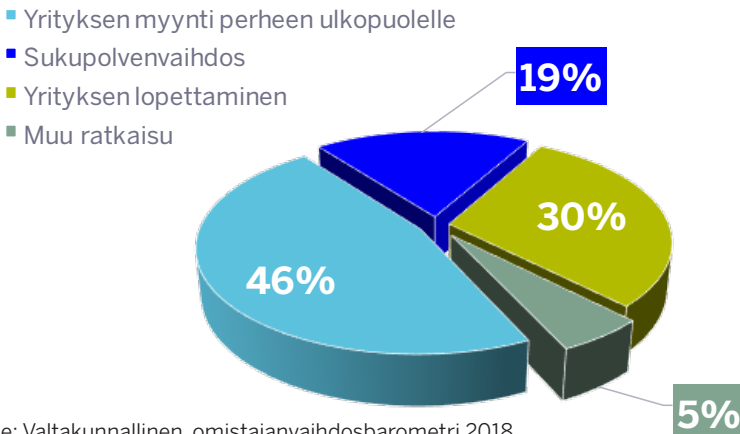
Omistajanvaihdokset nähtiin aikaisemmin vain yrittäjien ikääntymiseen liittyvänä kysymyksenä, mitä se toki on vieläkin, mutta nyt omistajanvaihdokset nähdään luonnollisena osana yrityksen kasvua ja kehitystä myös nuorempien yrittäjien kohdalla. Omistajanvaihdokset ovat kasvun väline. Toteutumaton elinkelpoisen yrityksen omistajanvaihdos haaskaa osaamista ja omaisuutta.

Omistajanvaihdosten arvioidut volyyymit

Jos 55 vuotta täyttäneiden yrittäjien tutkimuksissa esittämät omistajanvaihdostoiveet ja -suunnitelmat toteutuisivat, seuraavan kymmenen vuoden aikana noin 5000 yrityksen pitäisi vaihtaa omistajaa vuosittain. Se, paljonko omistajanvaihdoksia vuosittain tapahtuu, ei ole tarkasti selvillä. Jäljempänä tässä julkaisussa ehdotetaan, miten lukumäärät voisi selvittää.

Nyt on tyydyttävä arvioihin, joita eri toimijat ovat esittäneet. Toimijoita tässä ovat Finnvera, Suomen Yritysvälittäjien liitto, Elinkeinoelämän keskusliitto ja Suomen Yrittäjät. Näiden konsensusarvio on, että Suomessa tapahtuu vuosittain noin 2 500–4 000 omistajanvaihdosta.

Seuraavassa kuvassa on esitetty yrittäjien omistajanvaihdosodotukset:

Lähde: Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2018

Omistajanvaihdospalveluiden alueellista tilaa selvitettiin Seinäjoen ammattikorkeakoulun tekemässä tutkimuksessa, joka julkaistiin kesäkuussa 2020. Tilanne tutkimusta tehdessä oli seuraava:

Yhteenvedo alueellisten omistajanvaihdosten tilasta

Maakunta	Vastuorganisaatio	Yhteistyöfoorumi	Matalan kynnyksen neuvontapiste	Toimintasuunnitelma omistajanvaihdosten edistämiseen	Herätelutoimien säännöllisyys	Edistämistoimien kehittyminen 5 vuoden aikana	Yhteensä pisteet (max. 6)
Etelä-Karjala	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	6
Etelä-Pohjanmaa	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Osittain	Kyllä	Kyllä	5,5
Etelä-Savo	Osittain	Ei	Osittain	Ei	Osittain	Osittain	2
Kainuu	Ei	Ei	Ei	Osittain	Ei	Osittain	1
Kanta-Häme	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Osittain	0,5
Keski-Pohjanmaa	Osittain	Ei	Osittain	Kyllä	Osittain	Osittain	3
Keski-Suomi	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Osittain	0,5
Kymenlaakso	Osittain	Ei	Osittain	Ei	Ei	Osittain	1,5
Lappi	Ei	Osittain	Ei	Ei	Ei	Osittain	1
Pirkanmaa	Osittain	Osittain	Osittain	Osittain	Osittain	Kyllä	3,5
Pohjanmaa	Kyllä	Osittain	Kyllä	Osittain	Osittain	Kyllä	4,5
Pohjois-Karjala	Osittain	Osittain	Kyllä	Osittain	Kyllä	Kyllä	4,5
Pohjois-Pohjanmaa	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Osittain	Kyllä	5,5
Pohjois-Savo	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Osittain	Osittain	Kyllä	5
Päijät-Häme	Osittain	Osittain	Kyllä	Ei	Osittain	Kyllä	3,5
Satakunta	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Osittain	Kyllä	Kyllä	5,5
Uusimaa	Ei	Ei	Osittain	Ei	Ei	Osittain	1
Varsinais-Suomi	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	6
Yhteensä pisteet (max. 18)	10	8,5	11,5	7,5	8,5	14	ka. 3,3 / maakunta ka. 10 / edistämistoimi

Tutkimuksen jälkeen tilanne on kehittynyt suotuisasti. Kainuussa, Keski-Pohjanmaalla ja Lapissa on käynnistetty omistajanvaihdoshankkeet, jotka muuttavat taulukon siniset palikat vihreiksi. Uudellamaalla (mukaan lukien Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu) alkaa hankemuotoinen työ alkukeväästä 2021.

Mitä tehdä, jotta
omistajanvaihdoksia
tehtäisiin enemmän?

**15 toimenpidettä
omistajanvaihdoksen
vauhdittamiseksi**

Mitä tehdä, jotta omistajanvaihdoksia tehtäisiin enemmän?

Verotus kannustamaan omistajanvaihdoksia

Uusien yrittäjien löytyminen jo toiminnassa oleviin yrityksiin on tärkeää koko Suomelle. On yhteiskunnallisesti perusteltua luoda kannusteet sellaisiksi, että omistajan- ja sukupolvenvaihdos onnistuu mahdollisimman monessa tapauksessa. Omistajanvaihdosten verokohtelu on tässä avainasemassa.

Yritystoimintaa jatkaville työntekijöille verohelpotuksia

Yrityksen työntekijät tuntevat yrityksen ja sen markkinat. Työntekijälle tapahtuviin osakeluovutuksiin liittyy kuitenkin ongelmia. Yrityskaupassa yrittäjällä saattaa olla suurena tavoitteena varmistaa, että yritys jatkaa toimintaansa yrittäjän luovuttua siitä. Siksi yrittäjä ei välttämättä vaadi yrityksestä täyttä hintaa. Jos työnantajayhtiön osakkeiden luovutus on alihintainen, etu voidaan verottaa työntekijän ansiotulona, mikä voi olla progression vuoksi kireää. Jos taas osakkeet luovutetaan käypään hintaan, työntekijän voi olla vaikeaa saada rahoitusta, koska hinta on niin kallis ja vaatisi niin ison lainan.

RATKAISUEHDOTUS

Yritystoimintaa jatkaville työntekijöillä tulisi olla mahdollisuus hankkia yrityksen osakkeita muita sijoittajia alemmalla arvostuksella ilman veroseuraamuksia. Myös myyjän luovutusvoittoverotusta tulisi huojentaa silloin, kun yritys myydään työntekijöille.

Hallitusohjelmassa on luvattu mahdollistaa listaamattomien osakeyhtiöiden työntekijöille henkilöstöannin kautta uusien osakkeiden hankinta muuta sijoittajaa alemmalla arvostuksella ilman veroseuraamuksia. Uudistuksella voitaisiin keventää veroseuraamuksia työntekijöiden tullessa yrityksen osakkeenomistajiksi, ja uudistus tulee siksi toteuttaa mahdollisimman pikaisesti.

TOIMENPITEET

1. Lainsäädäntöä tulee muuttaa mahdollisimman nopeasti niin, että yritystoimintaa jatkavat työntekijät saavat ostaa tai merkitä osakkeita muuta sijoittajaa matalammalla arvolla.

Perintö- ja lahjavero sukupolvenvaihdoksia kannustavaksi

Perintö- ja lahjaveroaosteikkojen kiristykset, joita on tehty vuodesta 2011 lähtien, ovat painottuneet voimakkaasti veroasteikkojen yläpäähän. Koska yritykset ovat usein suhteellisen arvokkaita, yritysten omistajan- ja sukupolvenvaihdosten verokustannukset ovat perintö- ja lahjaverotuksen kiristyessä kasvaneet.

Verotuksen kiristäminen on lisännyt riskiä siitä, että yritystoiminnan jatkajalle aiheutuva verokustannus heikentää yrityksen toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia työllistää.

RATKAISUEHDOTUS

Perintö- ja lahjaveron tulisi kannustaa sukupolvenvaihdoksiin.

TOIMENPITEET

2. Perintö- ja lahjaveroon tehdyt kiristykset tulisi purkaa julkisen talouden tasapainottamista koskevan tavoitteen raameissa niin, että taso palautetaan vuoden 2011 tasolle.

Verohallinnon prosessit tukemaan omistajanvaihdoksia

Omistajanvaihdokset ovat monimutkaisia prosesseja. Niihin voi liittyä kysymyksiä, joihin kaupan osapuolet tarvitsevat veroviranomaisilta kannanoton joustavasti jo ennen kauppaa.

RATKAISUEHDOTUS

Verohallinnon tulisi ottaa kantaa yrityskauppoja koskeviin kysymyksiin joustavalla prosessilla.

TOIMENPITEET

3. Verohallinnon tulisi ulottaa mahdollisuus ennakolliseen keskusteluun omistajanvaihdoksista, kaikissa yritysmuodoissa.

Omistajanvaihdosten määrä pitää selvittää

Vuosittain toteutuneiden omistajanvaihdosten lukumäärää Suomessa ei tiedetä täsmällisesti. Eri toimijat seuraavat ja raportoivat tietyn liikevaihto- tai kauppasumman ylittävien omistajanvaihdosten määriä, mutta kokonaisuus on hämärän peitossa.

Siksi omistajanvaihdosten edistämistoimien vaikutuksia alueellisesti ja valtakunnallisesti ei voi osoittaa täsmällisesti. Tiedossa ei myöskään ole se, miten omistajanvaihdokset toteutuvat suhteessa yritysten kokoon tai toimialaan. Tutkimusten ja kyselyjen valossa tunnetaan kyllä lähtökohta, mutta edistämistoimien vaikuttavuuden arviointi on hankalaa.

”MITÄ EI VOI MITATA, EI VOI MYÖSKÄÄN JOHTAA.”

RATKAISUEHDOTUS

Verottaja tuntee yritysten tapahtumat tarkasti. Yritysverotietoja on säilytettävä vähintään 10 vuotta tilikauden päättymisen jälkeen. Tilastokeskus laatii tilastoja sille toimitetuista lähtötiedoista. Tilastokeskuksen tulisi verottajan yritysverotietoja käsittelemällä tuottaa tilastot toteutuneista omistajanvaihdoksista viimeksi kuluneen 10 vuoden ajalta.

TOIMENPITEET

4. Verohallinnon yhdessä Tilastokeskuksen kanssa tulisi selvittää omistajanvaihdosten todelliset määrät vuosittain.

Henkilöstörahasot apuun omistajanvaihdoksissa

Yrityksen omistajuus voi siirtyä työntekijöille henkilöstörahasotn kautta. Järjestelmässä työnantaja maksaa rahastoon palkkiota ennalta sovittujen perusteiden mukaan. Kyseessä on siten lähtökohtaisesti palkitsemisjärjestelmä. Henkilöstörahasot sijoittaa tulos- ja voittopalkkiorahat mahdollisimman tuottavasti pienellä riskillä. Rahaston säännöt voivat määrätä rahaston sijoittamaan jonkin osan myös omaan yritykseen. Tällöin yritys saa takaisin

pääomaa ja omistus siirtyy rahaston kautta työntekijöille. Henkilöstörahasto voi siten toimia yrityksen kannalta omistajana sekä rahoittajana.

Henkilöstörahastojärjestelmään liittyy taloudellinen kannustin yritykselle, sillä henkilöstörahastoon maksetuista palkkioista ei tarvitse maksaa palkan sivukuluja. Työntekijät voivat saada järjestelmästä myös veroedun, sillä 20 prosenttia saaduista palkkioista on työntekijöille verovapaata tuloa.

Henkilöstörahasto voidaan perustaa vain, jos työntekijöitä on säännöllisesti vähintään kymmenen ja liikevaihto tai sitä vastaava tuotto on rahastoa perustettaessa vähintään 200 000 euroa. Henkilöstön määrää koskeva vaatimus sulkee siis valtaosan yrityksistä järjestelmän ulkopuolelle, sillä alle kymmenen työntekijän yrityksiä on 93 prosenttia Suomen yrityksistä.

RATKAISUEHDOTUS

Henkilöstörahaston perustamisen tulisi olla mahdollista myös pienemmille yrityksille.

TOIMENPITEET

5. Kartoitetaan mahdollisuus alentaa henkilöstörahaston perustamiseen liittyvää vaatimusta henkilöstön minimimäärästä, joka tällä hetkellä on 10, jotta myös pienemmät yritykset voisivat ottaa henkilöstörahaston käyttöön.

Sijoitusrahasto tukemaan pienten yritysten omistajanvaihdoksia

Rahoituksen järjestäminen on yksi yrityskaupan toteutumisen haasteista. Pankki edellyttää aina yrittäjältä omarahoitusosuutta. Pankin mahdollisuudet riskinottoon ovat rajoitetut, ja se rajoittaa pankin rahoitusosuuden vakuuksista riippuen 50–70 prosenttiin kauppahinnasta.

Omarahoitusosuuden merkitys rahoituskriteerinä on kasvanut. Samaan aikaan kiinteän omaisuuden, koneiden, kaluston ja varaston vakuusarvot ovat alentuneet. Lisäksi liiketoiminnasta yhä suurempi osa on sellaista, että siihen ei ole sitoutunut merkittäviä vakuudeksi kelpaavia omaisuseriä.

Markkinoilla on vaihtoehtoisia keinoja omarahoitusosuuden hankintaan, esimerkiksi Finnveran yrittäjälaina. Yrittäjälaina on enintään 100 000 euroa, ja se edellyttää vähintään 20 prosentin omaa rahoitusosuutta. Toinen vaihtoehto omarahoitusosuuden hankintaan on aktiivisen pääomasijoittajan

ottaminen mukaan yrityksen toimintaan. Mikäli yrittäjä ei ole halukas omistusosuutensa pienenemiseen eli dilutoitumiseen, vaihtoehtona on välirahoitus eli mezzanine-rahoitus.

Välirahoituksella hankitaan oman pääoman ja vieraan pääoman väliin sijoittuvaa niin sanottua välipääomaa. Käytännössä kyse on yhtiön käytössä olevista rahoitusvälineistä, jotka ovat luonteeltaan sellaisia, että ne eivät ole suoraan omaa pääomaa eivätkä vierasta pääomaa, vaan niihin sisältyy piirteitä kummastakin rahoituksen muodosta.

Esimerkiksi Finnveran kasvulaina on tällainen tuote. Se on vakuudeton ja alisteinen pankkilainoille pääomalainojen tapaan. Tällaisen välirahoituksen hinta yritykselle on yleisesti hieman korkeampi kuin tavallisissa pankkilainoissa, mutta matalampi kuin puhtaasti oman pääoman ehtoisessa rahoituksessa.

Kaikki pienet yritykset eivät kuitenkaan kykene hyödyntämään markkinoilla olevia rahoituslähteitä. Osa kannattavan liiketoiminnan edellytykset omaavien pk-yritysten yrityskaupoista uhkaa jäädä syntyväksi, koska rahoituspakettia ei saada omarahoitusosuuden osalta rakennettua sellaiseksi, että muiden rahoittajien vaatimukset täyttyisivät.

RATKAISUEHDOTUS

Luodaan markkinoille pääomarahasto, joka myöntää oman pääoman ehtoista rahoitusta erityisesti pienille yrityksille. Se vauhdittaisi kasvua, työllisyyttä ja omistajanvaihdoksia.

Rahaston toiminta voisi rakentua mallille, jossa rahastolla olisi oma peruspääoma, minkä lisäksi yrityksen myyjä sijoittaisi rahastoon muuten kauppaan tarvittavan myyjän osuuden. Tämä vastaisi sitä summaa, minkä myyjä käytännössä yleensä lainaa ostajalle vakuudettomana lainana osaksi kauppasummaa omistajanvaihdoksessa. Rahasto rahoittaisi kaupassa tarvittavan oman pääoman ehtoisen välirahoituksen ja pyrkisi sijoituksissaan kohtuulliseen tuottoon. Rahastoon sijoittava myyjä saisi osuuden rahastosta, jonka sijoitukset on hajautettu useisiin eri kohteisiin.

TOIMENPITEET

6. Kartoitetaan tarve ja mahdollisuudet perustaa välirahoitusrahasto, johon myyjä sijoittaa osan myyntituotoistaan.

Kotimaisen omistajuuden ohjelma

Valtioneuvoston piirissä on valmisteltu kotimaisen omistamisen ohjelmaa, jonka yhtenä tarkoituksena on edistää toimintakelpoisten yritysten omistajanvaihdoksia, uudistumista, kasvua ja kansainvälistymistä. Julkisen vallan tehtävänä on kehittää markkinoita ja luoda toimintaympäristö, joka mahdollistaa omistajuuden ja yrittäjyyden. Lainsäädännön valmistelussa pitää arvioida eri säädösten vaikutusta erilaisiin omistaja- ja yrittäjäryhmiin sekä huomioida säädösten vaikutus omistajanvaihdoksiin.

Yrityskauppa reitiksi yrittäjyyteen

Työmarkkinoille on vapautumassa runsaasti kokeneita ja kouluttautuneita osaajia, kun suuret yritykset sopeuttavat toimintaansa muuttunutta kysyntää vastaavaksi. Näitä uutisia ovat kertoneet viime aikoina valitettavan monet yritykset. Yrityksistä vapautuvat liikkeenjohdon osaajat voisivat olla yritysten uusia omistajia, mutta moni ei ehkä huomaa ajatella tätä sopivana uravaihtoehtona.

Yrityskauppa on kelpo vaihtoehto ryhtyä yrittäjäksi, oli sitten yrittäjyyteen herännyt henkilö nuori tai varttunut. Yrityskauppa on toimivalle yritykselle – pienellekin – keino hakea kasvua.

Oppilaitosten yrittäjyysopit nojaavat suurelta osin aloittavien yritysten käynnistämiseen. Omistajanvaihdosvaihtoehdon esille tuonti on näissä jäänyt vähälle huomiolle.

RATKAISUEHDOTUS

Omistajanvaihdosten tunnettuuden lisäämiseksi tarvitaan viestintää. Merkittäviä viestinnän kohteita ovat opiskelijat ja työmarkkinoiden käyttöön vapautuneet kokeneet liikkeenjohdon osaajat, jotka aikaisemmin ovat toimineet palkansaajina.

TOIMENPITEET

7. Luodaan Yrittäjäksi yritysostolla -valmennuskoulutus.
8. Oppilaitoksiin tulee perustaa jatkajakouluja.

Palveluprosessi

ENNEN OMISTAJANVAIHDOSTA

OMISTAJANVAIHDOKSEN AIKANA

OSTAJA

Herää
ostoaikeisiin

Kartoittaa
kohteet

Kohtaa

Kauppaa
toteutuu

Kauppaa
toteutuu

Kohtaa

Kiinnostuu
myymisestä

MYYJÄ

Myyntiaie
herää

OMISTAJANVAIHDOKSEN JÄLKEEN

Kohde
haltuun

YRITTÄJÄ

Kehittää
liiketoimintaa

Mukautuu
uuteen
rooliin

EX-YRITTÄJÄ

Toimii
uudessa
roolissa

**"HYVÄ PEUKALOSÄÄNTÖ ON,
ETTÄ ASIATUNTIJOITA
TULEE KÄYTTÄÄ
SELLAISISSA ASIOISSA,
JOITA EI ITSE OSAA."**

Yrittäjäksi yritysostolla!

Suomeen on luotava laaja ja kunnianhimoinen Yrittäjäksi yritysostolla -valmennuskoulutus. Valmennus olisi tarkoitettu kokeneelle liikkeenjohdolle, jota vapautuu työmarkkinoille toimintojaan alas ajavista suurista yrityksistä.

Valmennuskoulutuksen tavoitteena olisi vauhdittaa yritysten omistajanvaihdoksia, yrittäjyyttä ja työllisyyttä. Valmennus olisi osa maakunnallisia selviytymissuunnitelmia, joita parhaillaan laitetaan jo toimeksi. Koulutukseen haettaisiin rahoitusta EU:n rahastoista, joita on ennätysmäärä liikkeellä.

Yrittäjyyttä suunnitteleville kerrottava vaihtoehtona yrityksen ostamisesta

Tutkimusten mukaan 80 prosenttia Uusyrityskeskus-neuvonnan kautta perustetuista yrityksistä on toiminnassa viisi vuotta aloittamisen jälkeen. Kaikista perustetuista yrityksistä toimii viiden vuoden jälkeen noin 50 prosenttia. Ero on niin suuri, että hyvällä neuvonnalla voi todeta olevan vaikutusta yritystoiminnan kestävyyteen.

Myös starttirahaa saaneet yrittäjät korostavat yritysneuvojilta saadun tuen ja avun merkitystä: tutkimusten mukaan starttirahan hakijoiden saama sparraus, johon liittyy myös liiketoimintasuunnitelman laatiminen, on parantanut starttirahalla perustettujen yritysten eloonjäämistä. Yrityksen ostaja voi saada starttirahaa tietyin edellytyksin, mikäli on uusi yrittäjä ja hakee sitä ennen yritystoiminnan aloittamista. Yrittäjästatuksen tulee täytyä ja yrittämisen on oltava päätoimista.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on kiinnittänyt Digitalisaation hyödyntäminen yritystoiminnan käynnistämiseen liittyvissä viranomaisprosesseissa -tarkastuskertomuksessaan huomiota siihen, että tukea ja neuvontaa yritystoiminnan käynnistämiseen on saatavissa, mutta informaatio jakautuu useisiin eri lähteisiin, eikä kokonaiskuvaa ole välttämättä helppo muodostaa.

Joillakin toimialoilla toimivan yrityksen ostaminen on turvallisempaa kuin uuden perustaminen.

RATKAISUEHDOTUS

Kaikkien yritysten perustamisneuvontaa tekevien olisi kerrottava myös vaihtoehdosta ostaa yritys, yrityskaupan näkökulmista ja siitä, mistä löytyy jo toimivia yrityksiä.

TOIMENPITEET

9. Uusyrityskeskusten ja kaikkien muiden yritysten perustamisneuvontaa antavien tulee tuoda enemmän esille yrityskauppa vaihtoehtona yrittäjyyteen.

Uusyrityskeskukset auttavat aloittavaa yrittäjää

Uusyrityskeskus-verkosto palvelee vuosittain yli 15 000 yrittäjyyttä suunnittelevaa henkilöä ja kokoaa yhteen yli 80 julkisen ja yksityisen sektorin toimijaa, jotka haluavat edistää kestävä yrittäjyyden syntymistä Suomeen.

Verkosto tuo esiin omistajanvaihdosta keinona aloittaa yrittäjyys ja motivoi yritysneuvoja tuomaan yritysoston vaihtoehtoa esille. Suomen Yrittäjät on toimittanut verkoston käyttöön esitteitä ja aineistoa.

Uusyrityskeskus

Nuoret kiinnostuneita yrittäjyydestä, yrityksen jatkaminen vaihtoehdoksi

Yrittäjyys kiinnostaa nuoria. Taloudellinen tiedotustoimisto TAT:n teettämästä Kun koulu loppuu – Nuorten tulevaisuusraportti 2018 -tutkimuksesta selviää, että olemassa olevan yrityksen jatkaminen on ajatuksena nuorille lähestyttävämpi kuin uuden yrityksen perustaminen. Yläkoululaiset ovat nuorista kaikkein kiinnostuneimpia olemassa olevan yrityksen jatkamisesta: Heistä jopa 42 prosenttia voisi jatkaa yrityksessä, joka on jo olemassa. 32 prosenttia voisi kuvitella perustavansa täysin uuden yrityksen. Lukiolaisten ja ammatillisten opiskelijoiden kohdalla ero on hieman pienempi.

Tähän tietoon pitää kiinnittää huomiota. Nuorten kiinnostus tarjoaa valtavan potentiaalin niille kymmenille tuhansille yrittäjille, joita omistajanvaihdos kohtaa lähitulevaisuudessa.

Mestari-kisälli -malli toimisi erinomaisesti esimerkiksi ammattiosaamista vaativissa pienissä yrityksissä ja tukisi samalla pienten paikkakuntien elinvoimaa. Onnistuakseen malli vaatii muun muassa oppilaitosten, yrittäjyyskasvatustyötä tekevien sekä Uusyrittäjäkeskusten tai muiden yritysneuvontaa tarjoavien tahojen välisen yhteistyön tiivistämistä.

Nuorten lisäksi on hyvä huomioida aikuiskoulutuksessa olevien suuri määrä. Ammatillisella toisella asteella yli puolet opiskelijoista on aikuisia, joista monella on jo aikaisempaa työkokemusta ja mahdollisesti usean eri alan osaamista. Aikuisopiskelijoita on myös lukioissa ja korkeakouluissa. Yrittäjyys on potentiaalinen ja varsin todennäköinen työllistymisvaihtoehto myös heille jossain vaiheessa työuraa.

RATKAISUEHDOTUS

Yrittäjyyskasvatus on jo monessa oppilaitoksessa ja eri oppiasteilla arkipäivää. Omistajanvaihdos on kuitenkin kaukaisempi teema, ja harvemmin yrittäjyyskurssien sisältö keskittyy olemassa olevien yritysten jatkamiseen. Ei siis riitä, että oppilaitokset tarjoavat yrittäjyyskasvatusta, sillä lisäksi yrittäjyydestä kiinnostuneita nuoria tulisi aktiivisesti ohjata tutustumaan ja jopa menemään töihin yrityksiin sillä ajatuksella, että heistä voisi tulisi parin vuoden kuluessa yrittäjiä kyseisiin yrityksiin.

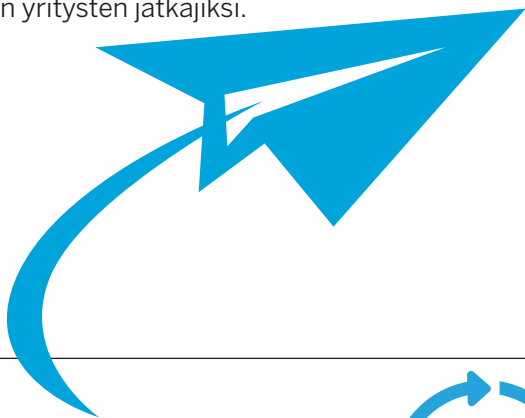
On tarjottava nykyistä enemmän yrittäjyyskursseja ja koulutusohjelmia kaikilla koulutusasteilla kaikenikäisille. Eri koulutusasteille tulisi kehittää ja luoda jatkajakoulu-brändin alla olevia yrittäjyysohjelmia osana yrittäjyyskasvatuksen kokonaisuutta.

TOIMENPITEET

Suoraan koulusta ei yrityskauppoja tehdä, joten nyt on oikea hetki:

10. Rakentaa toimintamalleja, joilla tuodaan potentiaaliset ostajat ja myyjät lähemmäksi toisiaan esimerkiksi kehittämällä perinteistä mestari-kisälli-mallia poluksi kohti yrityskauppoja.

11. Herätellä yrittäjyyttä suunnittelevia nuoria ja kannustaa heitä olemassa olevien yritysten jatkajiksi.

Nuorilla halua yrittäjiksi

Nuorisobarometrin (2019) mukaan peräti 58 prosenttia nuorista on ainakin jokseenkin sitä mieltä, että haluaisi kokeilla yritystoimintaa jossain vaiheessa. Täysin tällä kannalla on yli neljännes vastaajista. 14 prosenttia nuorista aikoo perustaa oman yrityksen, ja alle 29-vuotiaista yrittäjinä on jo kolme prosenttia. Vain joka viides ei halua kokeilla yrittäjyyttä.

Opiskelijasta yrittäjäksi 2019 -tutkimuksen mukaan korkeakouluopiskelijoista 19 prosenttia piti todennäköisenä yrittäjänä toimimista valmistumisen jälkeen ja 34 prosenttia haluaisi toimia yrittäjänä valmistumisen jälkeen. Viisi prosenttia vastanneista olisi ensisijaisesti kiinnostuneita jatkamaan jonkun toisen yritystä. Koronakriisin mukanaan tuoma epävarmuus voi vähentää yrittäjiksi haluavien määrää, mutta pitkän aikavälin trendiä se ei muuta.

Opintovelkaiselle helpotusta yrityskauppaan

Nuorilla henkilöillä on usein taakkanaan opintolainat, jotka erääntyvät maksettaviksi silloin, kun rahaa tarvitaan runsaasti muuhunkin, esimerkiksi kodin perustamiseen. Tässä tilanteessa uusi velka yrityksen ostamista varten ei välttämättä tunnu hyvältä ajatukselta.

RATKAISUEHDOTUS

Yrityskaupalla yrittäjäksi ryhtyvän Kelan takaamien opintolainojen lyhennyseriin tulisi myöntää akordi. Se on velallisen ja velkojen välinen sopimus, joka yleensä tarkoittaa velkojen osittaista tai täydellistä anteeksiantamista konkurssin uhatessa tai sen aikana. (vrt. opintolainan osan anteeksiantaminen, mikäli valmistuu määräajassa).

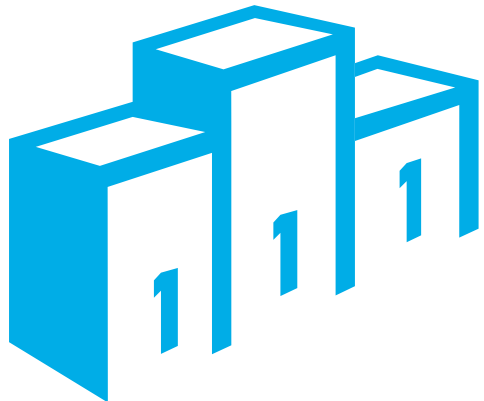
Tämä mahdollisuus tulisi selvittää, mutta siihen tulisi liittyä selkeänä ehtona muun muassa se, että yritystoiminnan on oltava päätoimista ja sen tulee kestää riittävä (määritettävä) aika.

Selvityksellä tulisi ensin varmistaa, onko ehdotus mahdollista yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Opintovelkojen helpottaminen kohtelee kaikkia opiskelijoita samoin kriteerein. Selvityksen myötä tulisi luoda selkeä kriteeristö, että malli kohtelisi vähintäänkin yritystoiminnan ostavia samoin perustein.

Toisaalta esimerkiksi starttirahan myöntämisessäkin on edellytyksiä, joiden tulee täytyä. Tämänkaltaiseen keinoon tulee löytää myös mekanismi, jolla estetään laajamittainen väärinkäyttö.

TOIMENPITEET

12. Suomen Yrittäjät esittää, että selvitetään yhtenä mahdollisuutena kannustaa opintojensa päättäviä nuoria yritysostoihin myöntämällä akordi.

Omistajanvaihdostoiminnan oltava osa elinkeinopolitiikkaa kunnissa ja alueilla

Omistajanvaihdoshaasteen kohtaavat aina uudet yrittäjäsukupolvet. Erityisesti yksin-, mikro- ja pienyrittäjiä tulee herätellä yritystensä omistajanvaihdoksiin. Tarvittavat palvelupolut ja sen toimijat tulee tuoda yrittäjille tutuiksi. Herättelytyötä on alueellisesti tehty ja tehdään yhä projektimaisesti. Tarve on kuitenkin pysyvä.

Omistajanvaihdosten edistäminen vaatii valtakunnallista yhteistyötä, jossa on mukana yrittäjiä sekä edustajia julkiselta sektorilta, finanssialalta ja muilta markkinaehtoisilta toimijoilta ja elinkeinoelämän järjestöistä. Työssä on keskityttävä tutkimukseen, viestintään, tapahtumiin, alueellisen yhteistyön ohjaukseen ja koordinointiin sekä yhteistyöhön EU-tasolla.

Omistajanvaihdosten edistäminen vaatii jatkuvia toimia kuntakohtaisesti, seudullisesti, maakunnallisesti ja valtakunnallisesti. Myös Suomen kestävän kasvun ohjelman on otettava tämä teema huomioon.

Kesällä 2020 julkaistu Omistajanvaihdospalvelujen valtakunnallinen ja alueellinen evaluointi 2020 -tutkimus suosittelee, että jokaisessa maakunnassa tulisi olla määriteltynä ja toiminnassa maakunnan tasolla toimiva Omistajanvaihdosfoorumi, jossa olisivat mukana maakunnan keskeiset julkiset ja markkinaehtoiset tahot, joille omistajanvaihdosten edistäminen on keskeistä.

Tämä foorumi laatii maakunnalliset toimintasuunnitelmat ja johtaa niiden toteuttamista. Useassa Suomen maakunnassa tällaiset elimet ovat jo olemassa. Ne on perustettu ov-toiminnan ohjausryhmiksi, kun maakunnallista edistämistyötä on tehty joko projekteina tai muulla tavoin rahoitettuna. Muutamasta maakunnasta tällainen ryhmä puuttuu, esimerkkinä vaikkapa Keski-Suomi, Kanta-Häme ja Kymi.

RATKAISUEHDOTUS

Alueellisen omistajanvaihdoskoordinoinnin jatkuvuuden varmistamiseksi tarvitaan pysyvä rahoitus projektirahoituksen sijaan. Vaihtoehtoina rahoitukselle ovat muun muassa EU-rakennerahastojen ja elpymisvälineen rahoitusmahdollisuudet, mutta pitkäjänteisen työn tulisi olla pysyvää ilman projektirahoitettua. Tällöin toiminnan rahoittamiseksi kyseeseen tulee myös kuntarahoitus.

Maakunnalliset omistajanvaihdosfoorumit tulee perustaa niihin maakuntiin, joissa tällaista ei vielä ole. Ensimmäinen tehtävä

on kartoittaa mukaan tarvittavat organisaatiot ja kutsua joukko kokoon. Seuraava tehtävä on suunnitella, miten maakuntatasoinen omistajanvaihdostyö voidaan rahoittaa ja toteuttaa.

Valtakunnalliselle omistajanvaihdostoiminnan ohjaamiselle ja johtamiselle tulee niin ikään osoittaa pysyvä rahoitus. Toiminta tulisi rahoittaa valtion rahoituksena työ- ja elinkeinoministeriön määrärahoista vuosittain jatkuvana.

Suomen Yrittäjät aluejärjestöineen on osaltaan valmis vastamaan näiden tehtävien käytännön toteuttamisesta sovittavalla tavalla.

TOIMENPITEET

13. Kuntien tulee tiedostaa omistajanvaihdostoiminta yhtenä elinkeinopolitiikan kohteena.

14. Alueellisen omistajanvaihdostoiminnan koordinoitutyö tulee varmistaa. Maakunnalliset omistajanvaihdosfoorumit tulee perustaa niihin maakuntiin, joista ne puuttuvat

15. Valtakunnallisen toiminnan järjestämiseksi työ- ja elinkeinoministeriön tulee osoittaa toimintaan vuosittainen rahoitus.

https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/aluekehitysohjelma_2020.pdf

Omistajanvaihdos on vaihtoehtoinen reitti yrittäjyyteen

Toimivan yrityksen ostamisella vältät kuolemanlaakson.

Yritysosto on oikotie yrittäjyyteen.

Olemassa olevan yrityksen jatkaminen on riskittömämpää kuin uuden perustaminen.

Saat valmiin asiakaskannan ja toimintakonseptin.

Yrityskauppa maksaa itsensä takaisin jopa muutamassa vuodessa.

Pääset kehittämään valmista yritystä.

Liiketoimintaan startupia nopeammin.

83 % omistajanvaihdoksista onnistuneita tai erittäin onnistuneita.

LISÄTIETOA:

yrittajat.fi/omistajanvaihdos
yrittajat.fi

anssi.kujala@yrittajat.fi
mika.haavisto@yrittajat.fi